

Αστάθμητοι ανθρωπολογικοί παράγοντες της μετά-αποικιακής εποχής

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΗΦΑΙΣΤΟΣ, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων – Στρατηγικών Σπουδών
Email: info@ifestosedu.gr

Πολλά είναι τα νήματα που ενώθηκαν για να πυροδοτήσουν τις εξεγέρσεις στον Αραβικό και ευρύτερα στον Μουσουλμανικό κόσμο; Πρωτεύον αίτιο των εξεγέρσεων είναι το γεγονός ότι η πραγματική αφετηρία της μετά-αποικιακής εποχής συμβολίζεται από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Θα δούμε τι σημαίνει αυτό, ενδοκρατικά και στην διεθνή πολιτική.

Αρχίζουμε από το γεγονός ότι η μορφή, οι δομές και οι λειτουργίες του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος διαιώνονται, εδραιώνονται και βαθαίνουν. Στο ορατό μέλλον αυτή είναι η τάση. Το κατά πόσο μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα θα οδηγηθούμε σε περιφερειακές ή παγκόσμιες κοσμοσυστημικές δομές μη δεσποτικού χαρακτήρα είναι ένα ερώτημα άλλης τάξης και άλλης κατηγορίας, ιδίως από άποψη χρόνου. Όλοι γνωρίζετε την σημαντική επιστημονική κοσμοσυστημική γνωσιολογία του συνέδρου και εκλεκτού συναδέλφου Γιώργου Κοντογιώργη.

Μιλώντας για τις πρώτες δεκαετίες της μεταψυχροπολεμικής εποχής και ενόσω τα μορφικά, δομικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά του κρατοκεντρικού συστήματος διαιώνονται, η διεθνής πολιτική θα συνεχίζει να προσδιορίζεται από τις σχέσεις δυνάμεως. Αντίθετη προσδοκία όχι μόνο πλήττει τους αφελείς και ωφελεί τους ιδιοτελείς αλλά επιπλέον αποτελεί πολιτικό ανορθολογισμό που υποτιμά τον ρόλο της ισορροπίας δυνάμεων και οδηγεί σε πόλεμο και αστάθεια.

Το κύριο ερώτημα που τίθεται άμεσα είναι το πώς επηρεάζεται η σταθερότητα και η αστάθεια στο κρατοκεντρικό σύστημα λόγω εξελίξεων στο επίπεδο εκείνων των εθνών που διαθέτουν κράτη τα οποία μόλις τώρα αισθάνονται τα δεσμά της αποικιακής εποχής να χαλαρώνουν.

Ήδη, μια πρώτη ματιά των γεγονότων που διαδραματίζονται μπροστά στα μάτια μας τα τελευταία χρόνια μαρτυρεί το διύποκειμενικό γεγονός των καθεστωτικών ανατροπών και των κατατμήσεων κρατών. Ο αριθμός των κρατών αλλάζει και οι διακρατικές οριοθετήσεις χαράσσονται ξανά ή δημιουργούνται νέα κράτη μέσα από κατάτμηση, πλην το κρατοκεντρικό σύστημα παραμένει δομικά, μορφικά και λειτουργικά το ίδιο όπως καταγράφεται στον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ.

Αυτά μπορούμε να το πούμε και διαφορετικά, σε αναφορά με το έτος ορόσημο του 1990, για να καλύψουμε ένα ευρύτερο χώρο: Κοιτάξτε Ανατολικά της Ευρώπης, κοιτάξτε Ανατολικά και Νότια του Αιγαίου και συγκρίνετε αυτό που βλέπατε κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Προσδιορίζονται νέα καθεστώτα και

δημιουργούνται νέα κράτη ούτως ώστε οι πολιτειακές δομές να είναι συμβατές και να αντιστοιχούν στις υποκείμενες κυρίαρχες πολιτικές ανθρωπολογίες.

Επειδή στα πεδία των φιλελεύθερων και μαρξιστικών συζητήσεων οι πολιτικά και επιστημονικά βεβαρημένες ιδεολογικές διαμάχες περί εσωτερικού καθεστώτος δυνατό να προκαλέσουν παρανοήσεις για το τι ακριβώς εννοούμε με τον όρο «πολιτική ανθρωπολογία», γίνεται ξάστερα ξεκάθαρο ότι δεν μιλάμε για την εσωτερική καθεστωτική δομή για την οποία τα δύο μοντερνιστικά δόγματα συγκρούονται ιδεολογικά εδώ και δύο αιώνες ή κάποια άλλη τυποποιημένη ενδιάμεση δομή συμπεριλαμβανομένων μεταμοντέρνων διεθνιστικών ή κοσμοπολιτικών ιδεολογημάτων.

Κάθε κοινωνική οντότητα όταν είναι πολιτικά ελεύθερη ασκώντας έτσι εσωτερική αυτοδιάθεση λογικό είναι υπό φυσιολογικές συνθήκες να αναζητεί όχι κάποια τυποποιημένα καθεστώτα αλλά Συντάγματα, νόμους και άλλα κανονιστικά εποικοδομήματα που είναι συμβατά με την ανθρωπολογική ιδιοσυστασία της. Έτσι ήταν κατανοητή η πολιτική αυτοδιάθεση πριν την εποχή των μοντερνιστικών κατασκευαστικών ιδεολογιών και έτσι ήταν ακόμη και κάτω από δεσποτικές αυτοκρατορίες ή κάτω από ήπιες ηγεμονικές κοσμοσυστημικές δομές. Έτσι θα είναι, αναγκαστικά και πάλιν, όταν εκλείψει η ιστορική λαίλαπα των ιδεολογικών δογμάτων και όταν καταδειχθεί ο ανθρωπολογικά επίπλαστος και μηδενιστικός χαρακτήρας των μεταμοντέρνων ιδεολογημάτων.

Στο σημείο αυτό, ακριβώς, χρήζει να γίνουν κάποιες συγκρίσεις μεταξύ σημαντικών εποχών υπό μακροϊστορικό πρίσμα. Σ' αντίθεση με παρελθούσες ιστορικές φάσεις όπως η Αλεξανδρινή, η Ρωμαϊκή και η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η κυρίαρχη πολιτική αντίληψη των μεγάλων, αποικιακών και ηγεμονικών δυνάμεων από τον 16ο αιώνα μέχρι βασικά και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ήταν να αγνοούν την ανθρωπολογική υπόσταση και τις πολιτικές παραδόσεις των υπηκόων.

Τις λιγότερο ισχυρές κρατικές οντότητες τις έβλεπαν, και πολλοί συνεχίζουν να τις βλέπουν με τον ίδιο τρόπο, ως κουτιά που περιέχουν αριθμούς ή πρόβατα και όχι ως ζωντανούς και πολιτικά σκεπτόμενους ανθρώπους. Μέχρι τις μέρες μας, επίσης, θεωρούσαν ότι αυτά τα «πρόβατα» γίνονται εύκολα υποχείρια καθιστώντας το κράτος και τους πολίτες υποτελείς ή κυριαρχημένους. Το οπλοστάσιό τους περιείχε εγκάθετα καθεστώτα, ροκάνισμα των πνευματικών θεμελίων, διαίρει και βασίλευε και μαλακή ισχύ (soft power) ποικίλων εκδοχών και αποχρώσεων.

Ενώ οι ηγεμονικές πρακτικές δεν θα αλλάξουν και πολύ, όσες δυνάμεις έτσι συνεχίζουν να βλέπουν τα άλλα έθνη στερούνται πολιτικού ορθολογισμού. Τέτοιες αποικιακές νοοτροπίες συγκροτούν μια πολιτική και στρατηγική κουλτούρα η κεκτημένη ταχύτητα της οποίας βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τον αναδυόμενο μετά-αποικιακό κόσμο πολλών μικρών και μεγάλων εθνών πνευματικά μεστών και περιεκτικών ανθρώπων που αναζητούν χειραφέτηση, πολιτική κυριαρχία και εσωτερική αυτοδιάθεση.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ II: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

Για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του J.F.C. Fuller, του σημαντικότερου ίσως στρατηγιστή του 20ου αιώνα και ενός από τους σημαντικότερους αναλυτές της ιστορίας των διεθνών σχέσεων και συγγραφέα του πλέον αξιόπιστου έργου για την στρατηγική του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η διαφορά των σημερινών πολιτικών ηγετών είναι ότι δεν διδάσκονται από την ιστορία. Για παράδειγμα, δεν διδάσκονται από το πως λειτουργούσε ο ιδιοφυής νεαρός Μακεδόνας Βασιλιάς και μαθητής του Αριστοτέλη. Ο Αλέξανδρος, ως πολιτικός ηγέτης, ως στρατιωτικός ηγέτης και ως πολιτικός νους λειτουργούσε απέναντι στις κοινωνικές οντότητες που ενσωμάτωνε στο κοσμοσύστημά του όχι ως χασάπης και κατεξουσιαστής αλλά ως απελευθερωτής που σεβόταν την κοινωνική ετερότητα κάθε έθνους. Σε κάθε περίπτωση αποτελούσε κύριο πολιτικό χαρακτηριστικό της στρατηγικής του ο σεβασμός της πνευματικής ιδιοσυστασίας, των παραδόσεων και κάθε άλλης ανθρωπολογικής ετερότητας των άλλων εθνών. Όπως και να το δούμε, κατά την διάρκεια της αποικιακής εποχής και του Ψυχρού Πολέμου αυτό δεν ίσχυε. Εισερχόμενοι στην μεταψυχροπολεμική εποχή, όμως, πολλά έθνη χειραφετούνται και δυναμικά αξιώνουν αληθινή πολιτική κυριαρχία, αποτίναξη δεσποτικών εξαρτήσεων και κυρίως συμπερίληψη του πνευματικού κόσμου των πολιτών τους μέσα στην δημόσια κρατική τους σφαίρα.

Τέλος, ένα άλλο κύριο ευδιάκριτο χαρακτηριστικό των επερχόμενων δεκαετιών ήδη προδιαγεγραμμένο είναι το γεγονός ότι από τον αστερισμό του διπολισμού των δύο μεγάλων δυνάμεων του 21ου αιώνα περνάμε στον αστερισμό ενός πολυπολικού διεθνούς συστήματος πολλών μεγάλων δυνάμεων. Οι πλείστες όπως η Ρωσία, η Κίνα, η Ινδία και η Ιαπωνία είναι αφ' εαυτού ανθρωπολογικά περιεκτικά ιστορικά έθνη.

Τι όμως αλλάζει, αφού όπως είπαμε ο κεντρικά χαρακτηριστικά του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος καλά κρατάει;

Κατ' αρχάς, στον επερχόμενο κόσμο πολιτικός ορθολογισμός ενδοκρατικά και διακρατικά σημαίνει εγκατάλειψη των μονοσήμαντων ιδεολογικών δογμάτων και κατανόηση της σύνθετης και δυναμικής διαλεκτικής σχέσης μεταξύ υποκείμενης πολιτικής ανθρωπολογίας και αξίωσης για πολιτική αυτοδιάθεση και εθνική ανεξαρτησία. Στην στρατηγική ανάλυση συχνά μιλάμε για ηθικό των στρατιωτών και των πολιτών και για σθένος και πνευματική ευρωστία που καθιστούν μια άμυνα πιο ισχυρή και πιο αξιόπιστη. Εδώ λοιπόν μιλάμε για γείμαρρο πνευματικών εισροών που εξ αντικειμένου καθιστούν την αξίωση εθνικής ανεξαρτησίας πιο εμπεδωμένη, πιο εύρωστη, πιο ισχυρή και πιο αξιόπιστη.

Η ουσία των πολιτικών εξελίξεων στο εσωτερικό κάθε κράτους, πολύ περισσότερο στα Ανατολικά, συναρτάται πλέον λιγότερο με καθεστώτα, μοντερνιστικά ιδεολογικά δόγματα και οικουμενικίστικες μεταμφιέσεις των ηγεμονικών δυνάμεων και περισσότερο με την πολιτική οργάνωση που είναι συμβατή με την ανθρωπολογική ιδιοσυστασία της κοινωνίας και την εθνική ανεξαρτησία που της διασφαλίζει συλλογική ελευθερία.

Ενώσω σιγά-σιγά σβήνει η ιδεολογική διαμάχη λογικά η έμφαση μετατοπίζεται στην πολιτειακή συγκρότηση που προσιδιάζει στην ιδιοσυστασία κάθε κοινωνίας. Λογικότατα και συναρτημένα, επίσης, αναδεικνύεται

μια γενικευμένη και πιο σθεναρή προσκόλληση στην Εθνική Ανεξαρτησία ως υψηλή αρχή που κατοχυρώνει την συλλογική ελευθερία.

Η κοσμοθεωρία κάθε κοινωνίας είναι η πατρίδα και η κοινή κοσμοθεωρία όλων των εθνών μπορεί να είναι μόνο μία και καμιά άλλη: Η Εθνική Ανεξαρτησία. Εθνική ανεξαρτησία η οποία για όλα ανεξαιρέτως τα έθνη δύσκολα κερδίζεται και με τα δεδομένα της διεθνούς πολιτικής, δύσκολα διασφαλίζεται. Αυτά εξάλλου προβλέπονται στον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ και αυτά όλοι συνυπέγραψαν ως Υψηλές Αρχές της διεθνούς ζωής.

Στο πλαίσιο μιας ολοένα και πιο ισχυρής τάσης πολιτικής χειραφέτησης όπου οι κοινωνίες αξιάνουν πολιτική αυτοδιάθεση και πολιτειακό αυτοπροσδιορισμό, λογικό επίσης είναι ότι, εξ ορισμού και εξ αντικειμένου αυτό που οι άνθρωποι υπερασπίζονται δεν είναι εξαιρεμένα διεθνιστικά και κοσμοπολίτικα δόγματα που όλοι ξέρουν πλέον ότι τον 20ο αιώνα μεταμφιέζαν τους ηγεμονικούς σκοπούς, αλλά την πατρίδα με την παραδοσιακή έννοια του όρου. Πατρίδα όμως, επισημαίνω, η οποία λόγω καθεστώτος της Βεσφαλιανής κρατικής κυριαρχίας όπως επικυρώθηκε στον ΟΗΕ είναι πλέον και εδαφικά οριοθετημένη. Αισθητά και πνευματικά κριτήρια και παράγοντες ορίζονται εκεί μέσα και η ελευθερία απόλαυσής τους συναρτάται με την απαλλαγμένη έξωθεν εξαναγκασμών εθνική τους ανεξαρτησία.

Να θυμίσω επίσης μια ακόμη ειδοποιό διαφορά μεταξύ των πρώιμων κυρίως χρόνων μοντερνισμού και της συγκαιρινής μετά-αποικιακής εποχής. Το κρατικοπολιτικό και διεθνές τοπίο μετά την Συνθήκη της Βεσφαλίας ποτέ δεν ήταν ξεκάθαρο και μόλις τώρα, όπως αποκρυσταλλώνεται στις μέρες μας η μετά-αποικιακή εποχή, αρχίζει να αναδεικνύει τα αληθινά του χαρακτηριστικά. Τους πρώτους μετά-Μεσαιωνικούς αιώνες η κρατική συγκρότηση της Ευρώπης με όχημα την αξίωση κρατικής κυριαρχίας των ηγεμόνων μετά τον 15ο αιώνα, είχαν ως κύριο σκοπό την υπεράσπιση της υλικής υπόστασης των κρατών της Ευρώπης, μια πολιτική παράδοση που άρχισε να αποδυναμώνεται μετά την Γαλλική Επανάσταση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τους πρώτους μετά-Μεσαιωνικούς αιώνες υπέρτατος κρατικός σκοπός ήταν η υπεράσπιση της μεταφουδαρχικής ιδιοτείας των ηγεμόνων και γαιοκτημόνων, και στην συνέχεια, όπως επερχόταν η μαζικοπαραγωγή, η μαζικοκατανάλωση, η αστικοποίηση και οι μεταμοντέρνες δομές, του υλιστικά συγκροτημένου πολυσυλλεκτικού προ-αστικού και αστικού κράτους που αναδύοταν εν μέσω εθνοκαθάρσεων, γενοκτονιών και πολέμων.

Να θυμίσω επίσης ότι ο πατριωτισμός και η μοντερνιστική έννοια του έθνοκράτους όπως ιδρύθηκε ήταν περισσότερο νομικού και λιγότερο πολιτικού χαρακτήρα. Ήταν μια σύμβαση ή ένα συμβόλαιο μεταξύ των πολιτικών ελίτ και των καταγωγικά λιγότερο ευνοημένων. Τελικά όπως όλοι γνωρίζουμε αυτή η διαιρεμένη δομή τον 19ο και 20ο αιώνα οδηγήθηκε στις εκτεταμένες εθνοκαθάρσεις και στον ρατσιστικό κρατικιστικο-εθνικισμό ως προσεγγίσεις διασφάλισης της εσωτερικής κοινωνικοπολιτικής συνοχής.

Αυτή η κρατικοεθνικιστική αντίληψη καμιά σχέση δεν έχει με την πατριωτική πολιτειακή πίστη και νομιμοφροσύνη του Σωκράτη η οποία σωστά νοούμενη ήταν φιλοπατρία συνειδητοποιημένου πολίτη με την γνησιότερη και ευγενέστερη έννοια υπεράσπισης του ιδεώδους της ανεξαρτησίας της πολιτείας, δηλαδή την συλλογική εκείνη ελευθερία που επέτρεπε εσωτερική αυτοδιάθεση σύμφωνα με τις ανθρωπολογικές προϋποθέσεις κάθε Πόλης. Αυτή η φιλοπατρία είναι που χαρακτηρίζει βασικά κάθε φυσιολογικό μέλος κάθε συγκροτημένης κοινωνικής οντότητας. Θρέφει και δυναμώνει την ετοιμότητα υπεράσπισης της οικείας πολιτικής, αισθητής και πνευματικής ζωής.

Εάν κάνουμε την ρητορική υπόθεση ότι όπως προχωρούμε στον 21ο αιώνα η χειραφέτηση των κοινωνιών στην μετά-αποικιακή εποχή συνοδεύεται από ενίσχυση των αξιώσεων πολιτικής αυτοδιάθεσης στην βάση της ετερότητας κάθε κοινωνίας και του σεβασμού της υψηλής κοσμοθεωρητικής αρχής της Εθνικής ανεξαρτησίας –μια υπόθεση που ουσιαστικά δεν είναι υπόθεση αλλά γεγονός καθημερινά πλέον επιβεβαιώνεται στην διεθνή πολιτική–, η ειδοποιός διαφορά ενδέχεται να είναι μεγάλη και αφορά ζωτικά την διαλεκτική σχέση σταθερότητας-αστάθειας.

Σημαίνει ότι σε σύγκριση τουλάχιστον με την μοντερνιστική εποχή η αυτοσυντήρηση ως στάση των ανθρώπων όταν απειλείται ο πνευματικός και αισθητός τους κόσμος –τουλάχιστον σε εκείνα τα εθνοκράτη που είναι ανθρωπολογικά συγκροτημένα και γι' αυτό βιώσιμα– θα χαρακτηρίζεται από ολοένα μεγαλύτερη ετοιμότητα αυτοθυσίας υπέρ της οικείας πατρίδας.

Δεν λέμε ότι δεν θα στηρίζουν το οικείο κράτος εάν επιδιώκει να γίνει ηγεμονικό, για παράδειγμα σήμερα οι Τούρκοι. Λέμε ότι αν απειληθεί από άλλους θα λειτουργήσει αντί-ηγεμονικά. Η πείρα ιστορικής διαδρομής πέντε χιλιάδων χρόνων, όμως, διδάσκει ότι η ιστορία των διεθνών σχέσεων είναι μια διαρκής εναλλαγή ηγεμονισμών και αντί-ηγεμονικών συσπειρώσεων που επιχειρούν να εδραιώσουν ή να επαναφέρουν την ισορροπία. Οι αντί-ηγεμονικές συσπειρώσεις παγίως θεωρούνται ως συντελεστικές μεγαλύτερης σταθερότητας. Και το αντίστροφο.

Τώρα, ποια η επιστημονική βαρύτητα της υπόθεσης για μια αιτιώδη σχέση μεταξύ ανθρωπολογικής ενδυνάμωσης και αντί-ηγεμονικών στάσεων η οποία όπως γίνεται αντιληπτό ενέχει βαθύτατες προεκτάσεις για την φορά κίνησης της συγκρότησης της πολιτικής ανθρωπολογίας όλων των εθνοκρατών.

Κατά την εκτίμησή μου είναι η διαφορά μεταξύ μεταμοντέρνων ιδεολογημάτων περί ενός κόσμου ανθρωπολογικά εκμηδενισμένων ατομιστών απογόνων διαφόρων βαθμίδων αποχρώσεων και εκδοχών του Μαρκησίου de Sade και ενός κόσμου όπου οι Κοινωνίες του πλανήτη περιέχουν πολλούς Μακρυγιάννηδες και Παλληκαρήδιδες. Πάντως, παλαιόθεν η κυρίαρχη αντίληψη ήταν αν και όχι πάντοτε ο κανόνας –και τους τελευταίους αιώνες σίγουρα εξαιρετικά αποδυναμωμένη– ότι ενάρετος και φιλόπατρις πολίτης ήταν οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος του πολιτικού πολιτισμού, της πολιτικής ελευθερίας και της συλλογικής ελευθερίας της κοινωνίας.

Σταθεροποίηση μιας θέσης θεωρητικά έγκυρης, πάντως, είναι ζήτημα λιγότερο αυστηρής εμπειρικής θεμελίωσης και περισσότερο λογικής σκέψης και διύποκειμενικής γνώσης, για να μην πω βιωματικής γνώσης των αγώνων ελευθερίας και ανεξαρτησίας. Παραπέμπω στον Κονδύλη αφήνοντας την απάντηση ανοικτή σε λογικούς, εμπειρικούς, βιωματικούς και διύποκειμενικούς συνειρμούς: Σε ένα υποθετικό μεταμοντέρνο ανθρωπολογικά εκμηδενισμένο κόσμο, έγραψε, η ιστορία θα επιστρέψει στο πρωτόγονο στάδιο της στοιχειακής υπαρξιακής αντιπαράθεσης. Προσθέτω, ότι αυτή είναι και η ειδοποιός διαφορά όσον αφορά την πολιτική ένταξη της ισχύος σε πολιτειακά πλαίσια και την διαχείριση της ισορροπίας διακρατικά ως ζήτημα σταθερότητας ή αστάθειας. Ισχυρές πολιτειακές οντότητες που λειτουργούν πολιτικά μετριάζοντας τον πόλεμο καθιστώντας τον περιοριστικά υπηρέτη της πολιτικής ή μεταμοντέρνα πολιτική χαλάρωση που οδηγεί σε ακταρμά ομαδοποιήσεων, ιδιωτεία, τρόικες τεχνοκρατών, ανεξέλεγκτη πρωτόγονη άσκηση ισχύος, ηγεμονική ασυδοσία και γενικά απουσία του πολιτικού ορθολογισμού που προσφέρει μια συντεταγμένη πολιτικά πολιτισμένη πολιτειακή συγκρότηση!

Κυριολεκτικά σχοινοβατώντας επειδή συντομεύουμε ας σταθούμε στην Θουκυδίδια ανάλυση που μάλλον θα υιοθετούσε κάθε έγκυρος πολιτικός επιστήμονας του διεθνούς συστήματος. Θα πρέπει να πούμε ότι ενόσω το διεθνές σύστημα είναι κρατοκεντρικό η σταθερότητα θα είναι συνάρτηση ισορροπίας δυνάμεων και συμφερόντων και η ελευθερία κάθε κοινωνίας συνάρτηση της δύναμής της. Και το αντίστροφο.

Το ερώτημα, λοιπόν είναι, γιατί περί ερωτήματος πρόκειται που επιδέχεται εμπειρική έρευνα αλλά και λογικούς συνειρμούς, κατά πόσο πιο στιβαρά έθνη ανθρωπολογικά μεστά που θα ανεβαίνουν τις κλίμακες του πολιτικού πολιτισμού της δημοκρατίας, θα συγκροτούν ανθρωπότυπο πολίτη που υπερασπίζεται πιο στιβαρά την ελευθερία και τα συμφέροντα της οικείας πολιτείας και που γι' αυτό θα λειτουργούν όχι κατ' ανάγκη αγγελικά αλλά πολιτικά πιο ορθολογιστικά.

Κοινωνίες και πολίτες που τείνουν προς στάσεις που αντικρούουν τις ηγεμονικές και αναθεωρητικές αξιώσεις. Τις αντικρούουν όχι μόνο για την υλική τους αυτοσυντήρηση αλλά και για την πνευματική τους υπόσταση, την ελευθερία τους, τις πολιτικές τους παραδόσεις, τον πολιτισμό τους, τα ιερά τους θέσφατα και τις κοσμοθεωρίες τους. Προϋποθέσεις δηλαδή ενός πιο αντι-ηγεμονικού και γι' αυτό πιο σταθερού εθνοκρατοκεντρικού κόσμου.

Μεταπολεμικά, δύο πολύ σημαντικοί πολιτικοί επιστήμονες του διεθνούς συστήματος, οι Kenneth και Waltz John Mearsheimer, αυτό θεμελιώνουν, ο μεν πρώτος σε αναφορά με το ευρύτερο διεθνές σύστημα ο δε δεύτερος αν και πιο απαισιόδοξος για το επίπεδο των μεγάλων δυνάμεων και σε αναφορά με ένα ανυπέβλητο υπαρξιακό δίλημμα ασφαλείας. Επισκεπτόμενος το πανεπιστήμιο μου πέρυσι ο Kenneth Waltz όταν του ανέφερα αυτή την θεώρηση που στηρίζεται μεν στον Θουκυδίδη και σε αυτόν αλλά πάει ένα βήμα πιο κάτω χωρίς εκτιμώ να τους αναιρεί, μου αντέτεινε: Μπορείς να μετρήσεις και σταθμίσεις αυτού του είδους τη αντί-ηγεμονική στάση; Όχι, του απάντησα. Τότε δεν είναι θεμελιωμένη θεωρία, μου ανταπάντησε, και η διά-

κριση μεταξύ των αισθητών και των πνευματικών εκδοχών της αυτοσυντήρησης θέτει ερωτήματα. Τυπολογικά σωστός ο Waltz. Η εδραίωση αδιαμφισβήτητων συναρτήσεων μεταξύ αιτιών, αιτιωδών σχέσεων και αιτιατών είναι θεωρητικό θέσφατο που διακρίνει την θεωρία από την γνωσιολογία, την γνωσιοθεωρία ή την φιλοσοφία της ιστορίας.

Θα παραμείνει βεβαίως πάντα ανοικτό το λογικό ερώτημα: Ο Σωκράτης ή ο Λεωνίδας ή ο κάθε Σωκράτης και ο κάθε Λεωνίδας θα έσπευδε ή δεν θα έσπευδε στις επάλξεις της κατά περίπτωση Αθήνας και των κατά περίπτωση Θερμοπυλών για να υπερασπιστεί την απειλούμενη ελευθερία της πατρίδας του όπως υπερηφανευόταν; Αντίστοιχα, τι θα έκανε ο μηδενιστής Μαρκήσιος de Sade ή μια από τις πολλές βαθμίδες, εκδοχές και αποχρώσεις γνήσιων απογόνων του; Αυτό για το οποίο μιλάμε λοιπόν είναι για μια τυπολογία και για ειδοποιό διαφορά μεταξύ του συνειδητού φιλοπάτριδα πολίτη κάθε εθνοκράτους και του ανθρωπολογικά εκμηδενισμένου προδρόμου των εθνομηδενιστών Μαρκησίου de Sade. Το επιτακτικό ερώτημα που θέτει η θεωρία ως προς την αντί-ηγεμονική στάση κατά των απειλών, πάντως, είναι οι βαθμίδες και η ένταση αυτών των στάσεων και η επίδραση στην σταθερότητα ή αστάθεια και όχι αν εμείς ή κάποιοι άλλοι τις θεωρούμε καλές ή κακές.

Συνέχισα όμως προκαλώντας τον Waltz αυτό τον εξάισιο και μοναδικό πολιτικό στοχαστή: Γνωρίζεις τον Ανδρούτσο, τον Παλληκαρίδη ή τον Καραολή και Δημητρίου που φέρουν το όνομα του δρόμου του πανεπιστημίου μου; Αναμενόμενα μου απάντησε όχι, και όντας φιλοσοφικά πολύ υποψιασμένος πρόσθεσε σαρκαστικά ότι στην πατρίδα του οι δρόμοι φέρουν αριθμούς όχι ονόματα, σύντομα δεν αποκλείεται και οι άνθρωποι. Η συζήτηση τελείωσε λογικότατα.

Όπως γι' αυτόν θα ήταν δύσκολο να μου μετατρέψει σε μετρήσιμη και σταθμίσιμη θεωρία την συμπεριφορά των Adams, Washington, Jefferson κ.α. όταν αξίωναν ελευθερία κατά της αποικιοκρατικής Μεγάλης Βρετανίας, θα ήταν και για εμένα δύσκολο να εξηγήσω το αντί-ηγεμονικό σθένος και την αντί-ηγεμονική ορμή του Παλληκαρίδη όταν πάλευε για την Ελευθερία της πατρίδας ή του Αυξεντίου όταν φώναζε μολών λαβέ πριν τον σκοτώσουν.

Προβληματίστηκα όμως για την πορεία των πραγμάτων όταν θυμήθηκα πως πριν μερικά χρόνια, έχοντας μάλιστα μόλις ολοκληρώσει την ανάγνωση του μνημειώδους έργου του Κονδύλη *Η παρακμή του Αστικού Πολιτισμού* για τις μηδενιστικές τάσεις του μεταμοντερνισμού (αυτό που καθιερωμένα πλέον αναφέρεται πιο σωστά ως εθνομηδενισμός), βρέθηκα σε μια τάξη τεταρτοετών φοιτητών ελληνικού πανεπιστημίου. Ημερολογιακά ήταν η επέτειος μιας από τις πιο βάρβαρες πράξεις της εποχής μας, η μέρα που απαχρονίστηκε ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης. Ρώτησα τους τεταρτοετείς του μεστού αμφιθεάτρου αν γνωρίζουν αυτό τον αντί-ηγεμονικό ήρωα της Ελευθερίας και μερικούς άλλους όπως ο Αυξεντίου ή ο Μάτσης. Μου απάντησαν και αυτοί, όλοι ανεξαιρέτως, όχι.

Συνεχίζοντας την συζήτηση όσον αφορά τον συνδυασμό πολυπολικότητας και έγερσης των ιστορικών ανθρωπολογιών μικρών και μεγάλων εθνών, υποστηρίζουμε ότι το διεθνές σύστημα του 21ου αιώνα εμπεριέχει πολλές ειδοποιούς διαφορές που η κεκτημένη ταχύτητα της μοντερνιστικής συμβατικής σοφίας δεν εκτιμά επαρκώς.

Εάν συγκριθεί με το αντίστοιχο εξίσου πολυπολικό σύστημα ισορροπίας δυνάμεων από τον 16ο αιώνα μέχρι τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Πρωτίστως, θα είναι απείρως πιο περίπλοκο, απρόβλεπτο και αστάθμητο. Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα της υπόθεσής για αιτιώδη σχέση μεταξύ πνευματικού κόσμου και αντί-ηγεμονικών στάσεων, για την καλή πολιτική επιστήμη του διεθνούς συστήματος η σταθερότητα ποτέ δεν είναι δεδομένη. Η ισορροπία πάντοτε ήταν και θα συνεχίσει έτσι να είναι ένα δύσκολο άθλημα. Όλα τα κράτη λειτουργούν πάνω στο εκκρεμές της διεθνούς πολιτικής που διαρκώς ταλαντεύεται και όπου υποβόσκει η παραγωγός διλημάτων ασφαλείας άνηση ανάπτυξη και μεγέθυνση των κρατών.

Να θυμίσω ότι τα αντίστοιχα συστήματα ισορροπίας δυνάμεων της κλασικής εποχής και των Νέων Χρόνων ήταν θεμελιωδώς αντί-ηγεμονικά και μπορεί να διασφάλισαν μακρές περιόδους σταθερότητας αλλά τα πρώτα τελικά οδηγήθηκαν στον Πελοποννησιακό Πόλεμο και τα δεύτερα στον Α΄ και Β΄ παγκόσμιο πόλεμο.

Αν παραμερίσουμε τις εσχατολογικές διεθνιστικές ιδεολογικές παρακρούσεις, η αλήθεια είναι ότι για τους ανθρώπους και τα κράτη δεν υπάρχει μια έσχατη και ακίνητη Ιθάκη όπου θα επέλθει μια αιώνως αδιατάραχτη ειρήνη και σταθερότητα. Η διεθνής ζωή είναι ένα ταξίδι όπου τα έχει όλα και έτσι πάντα θα είναι. Κύκλωπες, Λαιστρυγόνες, Σειρήνες, νηνεμίες, θυμωμένους Ποσειδώνες και απροσεξίες απόρροια κατά τα άλλα ανθρώπινων ηδονιστικών επιθυμιών.

Μιλώντας για το σήμερα και για το ορατό επερχόμενο αύριο, εάν σταθούμε στις κοχλάζουσες κοινωνικές οντότητες της Ανατολής, δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί ότι περιέχουν πολίτες οι οποίοι ούτε είναι όμοιοι με τους δουλοπαροίκους του Μεσαίωνα ούτε με τους υποχρεωτικά υποτελείς λόγω υπέρτερης ισχύος υπηκόους των αποικιοκρατικών δυνάμεων.

Η είσοδος στον μετά-αποικιακό 21ο αιώνα, καταμαρτυρεί ήδη μια σφοδρή αξίωση για πολιτικό αυτοπροσδιορισμό. Πολιτικό αυτοπροσδιορισμό, όπως είπαμε, σύμφωνα με την ανθρωπολογική ετερότητα κάθε κοινωνικής οντότητας κατιτί που σηματοδοτεί την από καιρό αναμενόμενη αποσύνθεση πολλών επίπλαστων και ασταθών καθεστώτων αλλά και πολλών εσωτερικά εθνικά διαφοροποιημένων και διαιρεμένων κρατών χαρακτηριστικό παράδειγμα των οποίων είναι το νεοτουρκικό κράτος.

Μέσα σε αυτή την ενδοκρατική και διακρατική δίνη παρεμβαίνουν ποικιλοτρόπως και ασταμάτητα οι μεγάλες δυνάμεις οι οποίες υιοθετούν στρατηγικές διαχείρισης των συνεπειών των δραστηκών ανακατατάξεων των παρελθουσών συσχετισμών ισχύος και επιρροών. Ο στρατηγικές αυτών των μεγάλων δυνάμεων απαι-

τείται να γίνονται σωστά και επακριβώς κατανοητές. Η ιστορική πείρα διδάσκει ότι είναι ελέφαντες που συγκρούονται ανελέητα και ασταμάτητα μέσα στο πλανητικό υαλοπωλείο.

Οι μορφικά πανομοιότυποι σκοποί των μεγάλων δυνάμεων είναι, μεταξύ άλλων, να καταστούν περιφερειακοί ηγεμόνες στην δική τους περιφέρεια και να παρεμποδίσουν άλλες μεγάλες δυνάμεις να καταστούν περιφερειακοί ηγεμόνες σε άλλες περιφέρειες. Για τους σκοπούς αυτούς που όπως γίνεται αντιληπτό πάντοτε αφορούν όλο τον πλανήτη, διαθέτουν επιθετικές δυνάμεις πλανητικής προβολής ισχύος που επιτρέπουν υπερπόντιες εξισοροπήσεις και επίτευξη κατανομή ισχύος που εξυπηρετεί την εθνική τους στρατηγική.

Για τις περιφέρειες αυτό σημαίνει ότι αδιάλειπτα τα ηγεμονικά κράτη επιδιώκουν να διατηρούν υπό τον έλεγχό τους ένα πλέγμα περιφερειακών κρατών στα οποία και ενίοτε μεταφέρουν μέρος του βάρους των πλανητικών τους σχεδίων. Επιπλέον, ανάλογα με τις περιστάσεις, την περιοχή και τις δυνατότητες που διαθέτουν και τις ευκαιρίες που προσφέρονται –ή που δημιουργούν με στρατηγικές μαλακής ισχύος-soft power–, υποθάλλουν διενέξεις με επιδίωξη κατατριβής τρίτων κρατών, εχθρών και φίλων, ενίοτε μεμονωμένα ή συνδυαστικά.

Προγραμματικά, μόνιμη μέριμνα των μεγάλων δυνάμεων είναι η μεγιστοποίηση του μεριδίου του παγκόσμιου πλούτου που κατέχουν ή που μπορούν να ελέγχουν. Πάντοτε αυτά έκαναν οι μεγάλες δυνάμεις και αυτό συνεχίζουν να κάνουν. Τα βαθύτερα αίτια αυτών των στάσεων των μεγάλων δυνάμεων δεν είναι του παρόντος να αναλυθούν και για τον ενδιαφερόμενο υπάρχει βέβαια το αριστουργηματικό έργο του John Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων* όπου και αναπτύσσει μια σχεδόν πλήρη εικόνα.

Η επίτευξη των σκοπών των μεγάλων δυνάμεων, εν τούτοις, καθίσταται ολοένα και πιο δυσχερής. Η κινούμενη ανθρωπολογική άμμος σε Ανατολή, Βορρά, Νότο αλλά και στην Δύση, αν μη τι άλλο δεν την διαχειρίζεται κανείς εύκολα. Διασταλτικά, συμπεριλαμβάνουμε και τις εσωτερικές κοινωνικές δομές των μεγάλων δυτικών κρατών, της Ρωσίας και της Κίνας, οι οποίες μέχρι πρόσφατα κινούνταν λίγο πολύ ευθύγραμμα και σίγουρα καθεστωτικά ελεγχόμενα.

Για να το πω διαφορετικά, στον δικό τους κρατικό χώρο είτε με φιλελεύθερα είτε με μαρξιστικά δόγματα του ενός ή άλλου υλιστικού ορθολογισμού και στον πλανητικό χώρο με την αποικιοκρατία, το «ταραχοποιό πνεύμα»– για να χρησιμοποιήσω την εύστοχη φράση του Κονδύλη– το κρατούσαν έξω από τα τείχη της πολιτικής συγκρότησης.

Εδώ το πνεύμα ως εισροή στην πολιτική, βέβαια, αφορά όχι μόνο την μεταφυσική πίστη αλλά και κάθε άλλη εκδοχή του. Οι δεσποτικές νομικές και θεσμικές δομές καλά κρατούν, μέχρι να σπάσουν τα τεχνητά φράγματα του πνεύματος οπότε και το πνεύμα εισρέει διαμορφωτικά, αστάθμητα και απρόβλεπτα.

Αν σταθούμε στην Μέση και Μείζονα Ανατολή πρέπει να τονίσουμε κατιτί που συχνά διαφεύγει της προσοχής πολλών καθωσπρέπει στρατηγιστών που μέχρι πρόσφατα είχαν την πολυτέλεια να βλέπουν μόνο νούμερα και όχι ανθρώπους: Η Μέση και Μείζονα Ανατολή είναι η μήτρα της ιστορίας, του πολιτικού πολιτισμού, των θρησκειών και των ανθρωπολογικά μακράιωνα σμιλευμένων ιστορικών εθνών τα οποία επί χιλιετίες μέχρι και την πτώση της Βυζαντινής Οικουμένης ποτέ δεν διανοήθηκαν μια αμιγώς υλιστική δημόσια σφαίρα από την οποία θα απουσιάζει ο πνευματικός κόσμος των πολιτών.

Για να αναφερθώ στον Αριστοτέλη διασταλτικά και ίσως καταχρηστικά –γιατί αυτός περιέγραφε ανθρωποκεντρικό πολιτικό πολιτισμό και όχι θεοκεντρικό– η Πολιτική σφαίρα συγκροτείται με σύμμειξη και μέθεξι τόσο των πνευματικών όσο και των αισθητών κριτηρίων και παραγόντων. Στην άλλη άκρη του πόλου αυτής της πολιτικής λογικής, όπως ήδη υπαινιχθήκαμε, βρίσκεται το αδιέξοδο ή ο ανθρωπολογικός μηδενισμός και τα Σόδομα και Γόμορρα La Mettrie και Μαρκησίου de Sade.

Στο γεγονός της εξέγερσης ανθρωπολογικά μεστών κοινωνικών οντοτήτων προστίθενται οι συνεχιζόμενες ενδοκρατικές και διακρατικές διαιρέσεις στην Μέση και Μείζονα Ανατολή λόγω παρελθουσών ηγεμονικών πρακτικών διαίρει και βασίλευε. Στην Μέση Ανατολή και στις όμορες περιφέρειες τα πράγματα καθίστανται ακόμη πιο σύνθετα και περίπλοκα εκ του γεγονότος ότι το Ισραήλ, αφενός έχει εδραιώσει μια πανίσχυρη περιφερειακή θέση, και αφετέρου, έχει αναπτύξει στρατηγικές επιρροής, διείσδυσης, εξισορροπήσεων και επεμβάσεων που δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τις αντίστοιχες στρατηγικές των μεγάλων δυνάμεων.

Η ειδοποιός διαφορά όσον αφορά το Ισραήλ σε σύγκριση με άλλες μεγάλες περιφερειακές δυνάμεις του παρελθόντος ή του παρόντος είναι ότι ενώ έχει αναπτύξει μια πανίσχυρη αποτρεπτική στρατηγική δεν έχει ακόμη επιδιώξει να καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας με την κλασική έννοια του όρου. Αν το επιχειρήσει σίγουρα μεγάλες δυνάμεις άλλων περιφερειών θα το εξισορροπήσουν.

Η Μέση Ανατολή η οποία λόγω πλουτοπαραγωγικών πόρων και γεωπολιτικής σημασίας καθ' όλη την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αποτελούσε το σημαντικότερο πεδίο της στρατηγικής αντιπαράθεσης των δύο υπερδυνάμεων, συνεχίζει να αποτελεί πεδίο στρατηγικού ενδιαφέροντος πολύ περισσότερων, πλέον, μεγάλων δυνάμεων. Ο συνδυασμός στρατηγικής αντιπαράθεσης και εξέγερσης ανθρωπολογικά μεστών και επί αιώνες καταπιεσμένων εθνών που αξιώνουν ενδοκρατική και διακρατική ανασυγκρότηση, σημαίνει ότι η μετάβαση αναμένεται να διαρκέσει πολλές δεκαετίες. Για πολλές δεκαετίες, δηλαδή, θα έχουμε αστάθεια.

Θα προσπαθήσω να σταθώ, στο προαναφερθέν πρωτεύον γεγονός που συμβολίζει η έξοδος από την ηγεμονική αντιπαράθεση του Ψυχρού Πολέμου. Το γεγονός, δηλαδή, ότι μόλις τώρα εξερχόμαστε από την αποικιακή εποχή.

Το κύριο ερώτημα αφορά τον τρόπο που η είσοδος μας στην μετά-αποικιακή εποχή επηρεάζει το κρατοκεντρικό σύστημα που ιδρύθηκε στην Βεσφαλία το 1648 μ.Χ και που επικυρώθηκε στον Καταστατικό Χάρτη

του ΟΗΕ το 1945. Τα επίπεδα είναι τρία. Ενδοκρατικό, περιφερειακό και πλανητικό. Επειδή ακριβώς όπως υποστηρίξαμε το κρατοκεντρικό σύστημα διατηρεί και βαθαίνει τα μορφικά, δομικά και λειτουργικά του χαρακτηριστικά, η άνιση ανάπτυξη, οι φόβοι για την σχετική ισχύ των άλλων και τα διλήμματα ασφαλείας που προκαλούν διενέξεις και αστάθεια συνθέτουν το διεθνές σκηνικό όπως προβάλλεται στον 21 αιώνα.

Το ζήτημα δεν είναι να εξορκίσει κανείς αυτό το κρατοκεντρικό σύστημα αλλά να κατανοήσει τις ιδιότητές του. Κυρίως να κατανοηθεί ότι μέχρι να υπάρξουν, εάν ποτέ υπάρξουν, κοσμοσυστημικές δομές (με την έννοια ενός οικουμενικού κοσμο-κράτους) οι οποίες θα μπορούσαν να επιτρέψουν μια κεντρική πολιτικά εξουσία ρόλος της οποίας θα είναι η νομιμοποιημένη διακυβέρνηση των σχέσεων μεταξύ των ανεξαρτήτων εθνών, οι σχέσεις μεταξύ των κρατών θα συνεχίσουν να είναι σχέσεις δυνάμεως.

Αυτό εξάλλου το εξηγεί πολύ καλά κι ο σύνεδρος Γιώργος Κοντογιώργης ο οποίος πρωτοτυπώντας παγκόσμια εδώ και δεκαετίες γράφει για τον προ-Βυζαντινό κόσμο, την Βυζαντινή Οικουμένη και την εξέλιξη και ωρίμανση του πολιτικού πολιτισμού υπό το πρίσμα της κοσμοσυστημικής γνωσιολογίας που αναπτύσσει. Δηλαδή, την οικουμενικών προεκτάσεων ανθρωποκεντρική υποστασιοποίηση και ολοκλήρωση των εθνών με πρόσημο την ελευθερία. Πολιτική θεώρηση, εκτιμώ, η οποία εάν συγκριθεί με τις εξομοιωτικές και εξισωτικές διεθνιστικές ιδεολογικές θεωρήσεις του 19ου και 20ου αιώνα είναι πολύ διαφορετικά προσανατολισμένα.

Ανεξαρτήτως των προαναφερθέντων και ενόσω δεν θα έχουμε κοσμοσυστημικές προϋποθέσεις περιφερειακών και πλανητικών πολιτικών ρυθμίσεων, μπορούμε να αναφέρουμε μερικά ακόμη κεντρικά χαρακτηριστικά και τις βραχυχρόνιες και μεσοπρόθεσμες προϋποθέσεις του συγκαιρινού κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος.

Κατά πρώτον, δεν είναι μόνο το γεγονός ότι εισήλθαμε σε μετά-αποικιακή ιστορική φάση με όλες τις προαναφερθείσες συνέπειες. Είναι επίσης το γεγονός ότι τα εδαφικά οριοθετημένα συστήματα διανεμητικής δικαιοσύνης όλων των ανεξαρτήτων κρατών –συμπεριλαμβανομένων και περιοχών στις οποίες υπήρχαν μεγάλες εθνικές συγκλίσεις, για παράδειγμα των Αράβων– οδήγησαν στο περαιτέρω βάθεμα της ανθρωπολογικής ετερότητας κάθε κυρίαρχης κοινωνικής οντότητας. Σε συνδυασμό με τις άνισες αναπτυξιακές δυνατότητες, βαθύτερη εθνοκρατική ετερότητα σημαίνει εντονότερη εθνοκρατοκεντρική διαφοροποίηση ακόμη και μεταξύ εθνικά και θρησκευτικά συγγενών κρατών όπως οι Άραβες ή αν το δούμε ευρύτερα τα μουσουλμανικά κράτη.

Μια ακόμη συναρτημένη διάσταση αυτής της διαφοροποίησης είναι και η εξής: Όση επιρροή και αν είχαν τα εκατέρωθεν υλιστικά δόγματα του 20ου αιώνα με τα οποία οι δύο υπερδυνάμεις μεταμφίεσαν τις ηγεμονικές αξιώσεις ισχύος, η αλήθεια είναι μια, πασιδήλη και βαθύτατων προεκτάσεων για τα εκατοντάδες εκατομμύρια που πίστεψαν το αντίθετο: Μετά από ένα και πλέον αιώνα ιδεολογικών συγκρούσεων δεν υπάρχει η πα-

ραμικρή πολιτικά άξια λόγου ένδειξη ότι συγκροτήθηκαν προϋποθέσεις εκπλήρωσης των εσχατολογικών υποσχέσεων των εκατέρωθεν ιδεολογικών δογμάτων.

Αυτό το γεγονός καταμαρτυρείται ποικιλοτρόπως και κραυγαλέα. Μόνο μερικά εκατομμύρια παραληρού- των αριστεροδεξιών ορφανών διανοητών του Ψυχρού Πολέμου δεν το βλέπουν. Βολικά και λόγω κεκτημέ- νης ταχύτητας παρασιτικών ενασχολήσεων εντός των παρωχημένων πανεπιστημίων συνεχίζουν να εκτοξεύ- ουν ιδεολογικές σαπυνοφουσκες. Ερήμην των κοινωνιών που εν τω μεταξύ εξελίχθηκαν, καθημερινά μεθο- δεύουν την αναπαραγωγή τους και την συνέχιση των παρασιτικών ενασχολήσεων. Κίβδηλη επιστημονική εγκυρότητα ευθέως ανάλογου όγκου βολικών αλληλοπαραπομπών, αναμασημάτων τετριμμένων ιδεολογη- μάτων, αναπαραγωγής θεωρημάτων και αυγατίσματος πηγών στις υποσημειώσεις που συνήθως κανείς δεν μπαίνει στον κόπο να ελέγξει.

Σε κάθε περίπτωση, θα μπορούσαν να γίνουν τρεις αναφορές για τις οποίες δεν έχουμε την πολυτέλεια να σφουρίζουμε αδιάφορα ή να γινόμαστε δέκτες μπερδεμένων ιδεολογικών απόψεων. Καταρχάς, ακόμη και αν ξεχάσουμε τα ανύπαρκτα πλέον έθνη των αυτοχθόνων Αμερικανών, η πορεία των ΗΠΑ τον τελευταίο αιώνα καταγράφτηκε επακριβώς: Οι ΗΠΑ επί δεκαετίες ως διεθνής δρών δεν επιδόθηκαν στην ανάπτυξη κάποιας αλτρουιστικής ή αγαθοεργής παγκόσμιας τάξης εθνικά αδιάφορων εμπόρων και χρηματιστών ή κάποιας κα- ντιανής παγκόσμιας κοινωνίας, αλλά ανελέητα δια πυρός και σιδήρου επιδίωξαν μια παγκόσμια ηγεμονία. Επιπλέον, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο αυτή η ηγεμονική επιδίωξη εντάθηκε δεν μειώθηκε.

Στην συνέχεια, το μορφικά πανομοιότυπο έτερον ιδεολογικό ήμισυ που ενσάρκωνε το συγκρότημα ωμής ισχύος που άκουε στο όνομα Σοβιετική Ένωση, κατάρρευσε ως χάρτινος πύργος για να αναδυθούν τα επί δεκαετίες καταπιεσμένα έθνη αξιώνοντας πολιτική κυριαρχία. Κανένας πολιτικά σκεπτόμενος άνθρωπος δεν έχει την πολυτέλεια να παραβλέψει το συγκλονιστικό γεγονός ότι το μεγαλύτερο και σημαντικότερο διεθني- στικό εγχείρημα της ιστορίας εξαφανίστηκε μέσα σε μια νύχτα.

Το επιστημονικά, πολιτικά και πνευματικά σημαντικότερο παράδειγμα, όμως, είναι άλλο: Είναι η ΕΕ. Για λόγους οικονομίας χρόνου και επειδή το ζήτημα αυτό το έχω αναλύσει εκτενώς σε πολλές δημοσιεύσεις, δεν θα επεκταθώ. Μπορώ όμως να μνημονεύσω για λόγους σύγκρισης τον αλάνθαστο πολιτικό ορθολογισμό του Προέδρου Ντε Γκολ που υποστήριζε ότι η μεγαλύτερη πολιτική δύναμη είναι το έθνος και ότι δημοκρατία σημαίνει πως η εξουσία μπορεί να ασκείται μόνο εκεί που υπάρχει κοινωνία και λαϊκή κυριαρχία, αξιώνο- ντας έτσι μια ευρωπαϊκή διακρατική συσπείρωση εθνοκρατών. Τελικά κυριάρχησε μια ωμή και παρωχημένη λειτουργιστική διεθνιστική αντίληψη η οποία σε τελευταία ανάλυση συγκρινόμενη με το κομμουνιστικό εγχείρημα είναι από κάθε άποψη –κυρίως από την άποψη κατανόησης του χαρακτήρα και των λειτουργιών της ισχύος μέσα σε μια υλιστική δημόσια σφαίρα– ιδεολογική και πολιτική παιδική χαρά. Η λογική κατάλη- ξη ήταν προδιαγεγραμμένη: Καταστολή όλων των πολιτικών προόδων και η εφήμερη, ελπίζουμε, κυριαρχία μιας αδιαφανούς και υπόγειας δυναστικής τεχνόσφαιρας που ακούει σε ονόματα όπως «τρόικα».

Μια ακόμη ειδοποιός διαφορά, πάντως, είναι ότι η χειραφέτηση των πολιτών δεν συντελείται μόνο στις Ανατολικές και Νότιες χώρες που ήταν πρώην αποικίες αλλά και στο ίδιο το σπίτι των πρώην αποικιακών δυνάμεων όπου μέσα στην δημόσια σφαίρα δεν είναι πλέον δουλοπάροικοι. Διανύσαμε μεγάλη απόσταση μεταξύ της μετά-Μεσαιωνικής εποχής και οι πολίτες των πρώην αποικιακών κρατών είναι πλέον διαμορφωμένοι πολίτες και αξιώνουν ολοένα και περισσότερο φορά κίνησης της έμμεσης αντιπροσώπευσης προς πιο δημοκρατικές κατευθύνσεις. Τα κράτη αυτά δεν είναι πλέον «δοχεία ισχύος», όπως κάποια θεωρήματα τα ήθελαν, τα οποία στερούνται ουσιών, νοημάτων και πνευματικά περιεκτικών πολιτών. Οντως η μαζική παραγωγή, η μαζική κατανάλωση και η αστικοποίηση μπορεί να οδήγησαν πολλούς σε υποβάθμισή τους στην κλίμακα των ανθρωπολογικών ποιοτήτων, κατιτί εξάλλου το οποίο συχνά δεν κρύβεται, πλην μια τέτοια υποβάθμιση δεν συμπεριλαμβάνει όλους τους πολίτες και σίγουρα όχι την πλειονότητα.

Ανεξαρτήτως διύποικειμενικών εκτιμήσεων, πάντως, οι βαθμίδες ανθρωπολογικής και πολιτικής ανάπτυξης καταμαρτυρούνται, συνήθως, σε στιγμές κρίσεων και κινδύνων τους οποίους διατρέχει μια εθνοκρατική οντότητα. Την στιγμή εκείνη, έγραψε κάποτε Raymond Aron, κανείς μπορεί να διαπιστώσει έγκυρα τις ιδιότητες και της βαθμίδες ανθρωπολογικής συγκρότησης των μελών ενός έθνους.

Η πατερναλιστική και εξεζητημένη κρατική έμμεση δεσποτεία η οποία ελέω γιγαντιαίων εισροών κλεμμένων πλουτοπαραγωγικών πόρων άλλων εθνών συντηρούσε μια επίπλαστη ευημερία είχε την πολυτέλεια να μεταμφιέζεται διάφορα ιδεολογικά ενδύματα. Τώρα και αυτή λόγω οικονομικής κρίσης αποκαλύφθηκε και λογικά οδεύει προς το τέλος της καθιστώντας την κοινωνικοπολιτική ρευστότητα καθολικό φαινόμενο σε Ανατολή, Δύση, Βορρά και Νότο.

Η μετά-αποικιακή εποχή συμβολικά τουλάχιστον έχει ως αφετηρία το 1990. Ήδη τονίσαμε κάτι που εκτιμάται καίριο για τις στάσεις, την συμπεριφορά και τις διαδράσεις στην διεθνή πολιτική. Είναι το γεγονός ότι τα βασικά χαρακτηριστικά του κρατοκεντρικού διεθνούς συστήματος είναι αναλλοίωτα. Ιδιαίτερα τα λιγότερο ισχυρά κράτη και κοινωνίες όπως οι εξεγερμένες Ανατολικά του Αιγαίου, δεν έχουν την πολυτέλεια να αλληθωρίσουν ξανά πολιτικά. Προγραμματικά και ιδεολογικά προσδιορισμένα καθεστωτικά πρότυπα ποτέ δεν υπήρξαν και ποτέ δεν θα υπάρξουν παρά μόνο ως επίπλαστες κατασκευές.

Υπάρχει μόνο Πολιτική συγκρότηση συμβατή με τον πολιτικό πολιτισμό δημοκρατικά νοούμενο και φορά κίνησης προσανατολισμένη στην πολιτική ελευθερία. Το γεγονός ότι η μετά-Μεσαιωνική Ευρώπη διάθετε δουλοπάροικους και όχι πολίτες με αποτέλεσμα να γεννηθούν τα ανθρωποκατασκευαστικά μοντερνιστικά δόγματα δεν είναι πειθαναγκαστικό οι κοινωνίες να συνεχίσουν να κτίζουν τείχη γύρω από την πολιτική δημόσια σφαίρα με αδιέξοδο και ατελέσφορο σκοπό να κρατηθεί το πνεύμα των πολιτών εκτός της εθνοκρατικής ζώης.

Ούτε επίσης είναι πειθαναγκαστικό κανείς να λαμβάνει υπόψη τις φαντασιόπληκτες παρακρούσεις περί ενός κατά καιρούς επερχόμενου ενοποιημένου πλανήτη εξομοιωμένου ανθρωπολογικά και εξισωμένου πολιτικά.

Η παράκρουση και η φαντασιοπληξία σε αναλύσεις γεμάτες ιδεολογικά «θα», τίποτα! δεν προσφέρουν στην επιστήμη, αν βέβαια θεωρήσουμε την πολιτική σκέψη όχι ως χόμπι φαντασίας ή παρασιτική ενασχόληση αλλά ως προσπάθεια κατανόησης της αληθινής ανθρώπινης κατάστασης. Αν κάτι μπορούμε να διδαχθούμε από την διαδρομή της πολιτικής σκέψης, ιδιαίτερα των Νέων Χρόνων, καταμαρτυρείται ότι επιστημονικός παρασιτισμός είναι αίτιο αβάστακτων ανθρώπινων κακουχιών.

Ακόμη και όταν εκδηλώνεται ως προπαγάνδα υπέρ της οικείας πατρίδας, είναι μεν κατανοητή και λογική στάση ως εκ της φύσεως του ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος, πλην είναι δεοντολογικά μια έωλη στάση, καθότι αντί επίσημου προπαγανδιστή κανείς ενδύεται επιστημονικές μεταμφιέσεις για να προσδώσει στα λεγόμενά του κίβδηλη επιστημονική εγκυρότητα. Εκτός κάθε λογικής βρίσκεται σίγουρα η ψυχική αρρώστια ή η υψηλά έξωθεν αμειβόμενη αντίστοιχη προπαγανδιστική στάση κατά της οικείας πατρίδας. Κοντολογίς, όταν η επιστήμη δεν πειθαρχείται από περιγραφική ουδετερότητα, αξιολογική ελευθερία, ερμηνευτική αντικειμενικότητα και αποδοχή-παραδοχή των κοινωνικοντολογικών γεγονότων, δεν είναι επιστήμη. Για να βρει βεβαίως κανείς τέτοιου είδους επιστήμη θα πρέπει να ψάξει πολύ.

Τελειώνοντας, θα παρακάμψω πολλά για να τονίσω την ειδοποιό διαφορά που αφορά καίρια τις αναδιατάξεις των πάντων στην Μέση και Μείζονα Μέση Ανατολή.

Είναι το γεγονός ότι μέσα στο καζάνι της διεθνούς πολιτικής που κοχλάζει, εμφανίζεται ορμητικά το πνεύμα ως πολιτική εισροή, κατιτί λίγο πολύ άγνωστο για τις κυρίαρχες δυτικές δυνάμεις (και μέχρι το 1990 και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά όχι της μετά-Σοβιετικής Ρωσίας ή των υπόλοιπων διάδοχων κρατών).

Όπως ήδη υπαινιχθήκαμε, οι πολίτες πλέον σε Ανατολή, Βορρά, Δύση και Νότο γράφουν στα παλαιότερα των υποδημάτων τους τις ιδεολογικές σαπουνόφουσκες της μοντερνιστικής παράκρουσης περί μιας αποκλειστικά υλιστικής δημόσιας σφαίρας.

Εμπράγματα ο πνευματικός κόσμος των πολιτών εισρέει ορμητικά συν-διαμορφώνοντας το Πολιτικό γεγονός στην βάση κλασικών προτύπων πολιτικού πολιτισμού που θεωρούν τον τρόπο ζωής όχι υπόθεση κάποιου προγραμματικού κατασκευαστικού ιδεολογικού δόγματος αλλά προϊόν ενός αθλήματος συλλογικού κατ' αλήθειαν βίου. Προϊόν σύμμειξης και μέθεξης αισθητών και πνευματικών κριτηρίων κα παραγόντων που διαμορφώνουν και αναδιαμορφώνουν την πολιτική ζωή σύμφωνα με την πολιτική ανθρωπολογία κάθε κοινωνικής οντότητας.

Με όρους δημοκρατικής αντίληψη της πολιτικής όπως ήδη την προσδιορίσαμε σε αναφορά με την σχέση εντολέων και εντολοδόχων, οι άνθρωποι αξιώνουν εμπράγματα τον προσδιορισμό ηθικών και κανονιστικών δομών που συγκροτούν τα θεμέλια της πολιτειακής ζωής, δηλαδή την διανεμητική δικαιοσύνη.

Σκεφτόμενος φωνακτά και έχοντας δίπλα μου τον Γιώργο Κοντογιώργη με τεράστιες ερευνητικές και συγγραφικές επιδόσεις στο πεδίο της πολιτικής και κοινωνικής ιστορίας των εθνών Ανατολικά και Δυτικά του

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση

ΑΞΙΟΝΑΣ ΙΙ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΟΝ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ, ΤΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ, ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΣΗ

www.academy.edu.gr

Αιγαίου, παρατηρώ ότι ακόμη και έθνη που είναι φορείς θεοκεντρικών δογμάτων όπως το Ισλάμ επιδιώκουν να συγκροτηθούν πολιτικά όχι στην βάση μιας δεσποτικής ιεραρχίας αλλά με πρόταγμα τον ρόλο του πολίτη ως εντολέα που μπορεί να διαμορφώνει την εθνική δημόσια του σφαίρα συμπεριλαμβάνοντας τόσο πνευματικά όσο και αισθητά κριτήρια και παράγοντες.